

SELMA LAGERLÖF ÉS ELLEN KEY.

Írta: ANTAL SÁNDOR, Stockholm.

Az elmúlt hét nemcsak a svéd tudomány-sak volt nagyhete. A stockholmi új egyetem megnyitása és a nagy Nobel-nap a svéd nők ünnepévé tette ezt a hetet. Az egyetem felépítését Lars Hiertas lányai tették lehetővé, akik három nagy, a város közepén álló telket ajándékoztak az egyetem részére. A Nobel-nap máz többszörös nagy ünnep volt. Először kapta svéd ember az irodalmi díjat, és ez az ember Selma Lagerlöf!

A Nobel-díjak ünnepélyes átadásakor ott volt a svéd királyi család, a fizika, vegytan és orvostudomány világhírű, szintén díjjal kitüntetett képviselői, minden ünneplésnek a középontja mégis a Gösta Berling monda, Stormyrörpet lánya, Jeruzsálem írója: Selma Lagerlöf volt. A Svéd Akadémia igazgatója Claes Annerstedt hatalmas beszédben méltatta a nagy nő érdemeit, és a 180 ezét koronás díj odaitélésének indokolása után beszédét így fejezte be: Lehetetlen, hogy a nagy irodalmi nevek viselőjét hazánkban, vagy külföldön megbántanám akkor, mikor a Svéd Akadémia nevében kijelentem, hogy ez évben az irodalmi Nobel-díjat Svédország nemes lányának, Selma Lagerlöfnek adjuk.

A kitüntetett írónőt a magyar olvasók fordításokból valamelyest ismerhetik. Irodalmi nagyságának jellemzésére nincs hely e lapban, mert legrövidebb munkáját sem mutathatom be. Előttem van azonban egy nagy emberi dokumentum, melyből a magyar olvasó közvetlenül megismerheti a jelenkor egyik írónóját, beláthat ebbe a nagy, nemes költői lélekbe* Ez az emberi dokumentum Selma Lagerlöfnek a nagy nap estéjén elmondott beszéde, melynek legjellemzőbb részeit fordításban itt adom:

„Néhány nappal ezelőtt történt, mikor a vonaton ültem, útban Stockholm felé. Ahogy ott ültem, eszembe jutott, hogy milyen sokszor kellett már nekem Stockholmba mennem. Mindig nehéz utam volt. Vagy vizsgáim miatt mentem, vagy pedig írásaimnak kerestem kiadót. És most meg azért megyek, hogy átvegyem a Nobel-díjat! A nagy öröm mellett ez is nehéz út volt. Az egész őszt nagy magányosságban, az én várlandi régi otthonomban töltöttem, és most egyszerre olyan sok, sok ember közé menjek! Mintha féltém volna a mozgástól az elevevégtől, az élettől. De mégis csodálatos nagy örömet okozott az a gondolat, hogy nekem adják, a díjat. Eszembe jutott, hogy hány embert tesz majd boldoggá az én szerencsém. Az én sok régi jó barátaimat és testvéreimet, de leginkább és legjobban az én jó

öreg anyámat, aki otthon ül és örül annak, hogy megérte ezt a nagy napot.

De ugyanekkor apámra gondoltam és nagy szomorúság lepte meg a szívemet azért, hogy ő nem él és nem beszélhetem el neki, hogy nekem adták a Nobel-díjat. Tudom, hogy senki sem volna olyan boldog, mint ő. Még eddig sohasem találkoztam olyan emberrel, aki annyira szerette és tisztelte volna a költészetet és a költőket, mint ő. Ha most ő megtudta volna, hogy nekem adtak egy nagy költői jutalmat... Igazán nagyon fáj, hogy nem beszélhettem vele.

Aki utazott már éjjel vonaton, bizonyosan észrevette, hogy néha megszűnik a kerek zakatolása, nem hallatszik semmi zaj, mintha a vonat elszabadult volna a sínekről és szabadon haladna a térben. Ilyesmit éreztem én is, és gondolataim kalandozni, játszani kezdtek velem. Milyen furcsa volna, ha most egyenesen apámhoz az égbe utaznék! Mintha már hallottam volna ilyesmiről; mással is megtörtént, akkor velem is megtörténhetik.

Mikor apámmal találkozom, így gondoltam magamban: ő biztosan ott ül a verandán a karosszékében és természetesen a Frithjof mondát olvassa. És mikor meglát Adjonistent, hogy vagy-ot mond, egészen úgy, mint régen. Jól elhelyezkedik megint székében és azután egyszerre kérdi: Tán nincsen valami baj otthon?

Dehogy apám, minden rendben van. És éppen a nagy újságról akarok beszélni, de meg akarom tréfálni egy kissé, ezért kerülő úton kezdem el. Tulajdonképpen azért jöttem hozzád apám, hogy egy jó tanácsot adj, mondom bánatosan. Nagy adósságokba keveredtem. Jaj, édes gyermekem, tudod itt is úgy van, mint otthon Varmlandban, mindenünk van, csak pénzünk nincs. De hát csak beszélj kis lányom!

Nem pénzzel tartozom én, mondom bánatosan. Emlékszel-e, mikor a hosszú téli estén ott ültél a zongora mellett és énekelted nekünk Bellman dalait, felolvastad Tegnér, Runeberg, Andersen regéit? Így jutottam első adósságaimhoz. Hogy fizessem meg nekik, hogy megszerettették velem a regéket, a mulat, az emberi életet a maga nagyszerűségében?

Apám mosolygott.

Te mosolyogsz, mert nem gondolsz arra, hogy mennyi hitelezőm van. Gondolj csak azokra a szegény hazátlan legényekre, akik télen ott csavarogtak Varmlandban és olyan szép dalokat énekeltek, olyan csudálatos kalandokról beszéltek! Gondolj azokra az öregekre, akik az apró, szürke, erdei házakban üldögéltek és elmondták nekem az erdő minden bűvös történetét, megismertettek minden tündérral! Hiszen ezek mutatták meg, hogy a

tó, az erdő, minden, az egész természet költszetet lehel ki magából! Hát azok a sápadt, beesett szemű barátok és apácák, akik látomásokban gyönyörködtek, és különös szavakat hallattak! Gondolj azokra a dalai parasztoakra, akik elmentek Jeruzsálembe! Hát nem tartozom nekik, mert leírhattam csudálatos tetteiket? Es nemcsak az embereknek tartozom, apám, hanem az egész természetnek. Az erdei állat, az ég madara, a fa meg a virág mind, mind elmondta nekem az ő titkait.

Apám lehajtja a fejét és már nem néz olyan reménykedve, mint előbb. Most már igazán nem tudom, hogy segítek rajtad, kislányom. De több adósságod már nincs? Még csak most jön a legnehezebb, a legnagyobb! Ennél nagyobb adósság! Nagyobbat már el se tudok képzelni. De igen, van ennél is nagyobb és elmondom, hogy mit adtak nekem. Nem, azt nem hihetem, hogy a Svéd Akadémia neked adna . . . , de azután a szembe néz és látja, hogy mégis igaz. Es szemeiből könnyek gördülnek le jóságos öreg arcára.

Ott ül és gondolkozik egy kicsit és azután azt mondja: én már nem akarom törni a fejem olyasmin, amire se a földön, se az égen senki sem tud megfelelni. Ha igazán úgy van, hogy neked adták a Nobel díjat, akkor nagyon boldog vagyok és nem törődöm semmivel.”

A falun-i feminista egyesület elnökének, Selma Lagerlöfnek ünneplése intim, lokális ahhoz képest, ahogy Ellen Keyt ünnepelte a kultúrvilág hatvanadik születésnapja alkalmából. Hogy kicsoda Ellen Key, azt nálunk is tudják. És úgy látszik mindenütt előbb tudták, mint saját hazájában, Svédországban. De végre az elismerés innen is megjött, és ha Svédország üdvözlése nem *is* hangzik fel olyan erővel, mint a többi európai országoké, bensőségben és melegségben mégsem áll a többiek mögött. A szelíd társadalmi reformátor Ellen Key nagy kegyben állott régen a „hivatalos” Svédország előtt, azonban az utolsó évtized forradalmárja a legnagyobb tömegeket nyerte meg. Bizonyos, hogy Ellen Keynél nemzetközibb egyénisége nincs ma Európának, de a svéd nép, az igazi nép mégis magáénak tartja, vallja és szereti őt. Itt Stockholmban élte le ő mégis legmunkásabb éveit. Itt küzdött legjobban. Itt szerették, méltányolták és becsülték legjobban, de itt támadták, kritizálták a legkíméletlenebbül, évtizedekre visszamenve megtaláljuk Ellen Key hatásának a nyomát a stockholmi társadalomban. Előbb mint tanítónő működött, később magántársaságok felolvasónője lett, maga köré csoporto-

sítva a női burzsoázia tekintélyes csoportját. Stockholmi szempontból, és pedig a munkásság szempontjából legnagyobb jelentőségű Ellen Key életének az a 20 éve (1883-1903), mely alatt a „Munkásművelő egyesület” tanára volt. A munkásság százezrei hallgatták előadásait és ma több generáció küldi üdvözlését a modern kultúra e kiváló harcosának.

Mi, Magyarországon azt hisszük, hogy igazán szépen tudunk ünnepelni. Pedig minden ünnepünkben felhangzik a disszonáns hang. Egyszer joggal, máskor jótalanul. A forradalmár Ellen Key ünneplésében – természetesei a felső tízezer kivételével – az egész svéd nemzet részt vesz. A svéd költők, művészek, tudósok, a polgárság, a szociáldemokrata munkásság, a szervezett nők, a szociáldemokrata ifjúság, mind a svédek világpolgár nevelőjét köszöntik benne.